

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปรากฏการณ์น้ำท่วมในปี 2553 และปี 2554 เป็นอุทกภัยที่ร้ายแรงในรอบ 50 ปีของประเทศไทย ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ โดยปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้เกิดพายุเข้าประเทศไทยมากกว่า 4 ลูก ในรอบ 1 ปี ประกอบกับร่องมรสุมที่พัดผ่านทำให้เกิดฝนตกหนักในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ในจังหวัดทางภาคเหนือทำให้เกิดมวลน้ำมหาศาลจากทางภาคเหนือไหลลงสู่จังหวัดทางด้านล่างของประเทศ ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมหนักในหลายพื้นที่รวมถึงพื้นที่เศรษฐกิจของจังหวัดนั้นๆ โดยเฉพาะจังหวัดตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ ลพบุรี อ่างทอง พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจจำนวนหลายหมื่นล้านบาท นอกจากภาคเหนือและภาคกลางที่เกิดผลกระทบจากภาวะน้ำท่วมแล้ว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเองก็เป็นอีกภาคที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักเช่นเดียวกัน นับตั้งแต่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ร้อยเอ็ด ยโสธร ไปจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นจังหวัดสุดท้ายที่เป็นพื้นที่รับน้ำจากแม่น้ำสายสำคัญทั้งแม่น้ำชีและแม่น้ำมูลแล้วจะไหลผ่านอำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภวารินชำราบ อำเภอสว่างวีระวงศ์ อำเภอพิบูลมังสาหารและไหลไปบรรจบกับแม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม ซึ่งปรากฏการณ์น้ำท่วมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นไม่ได้เกิดเหตุการณ์อย่างนี้บ่อยนัก ทำให้เมื่อเกิดภาวะน้ำท่วมแล้วชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมไม่สามารถรับมือและแก้ไขเหตุการณ์น้ำท่วมได้ทัน ซึ่งผลจากปรากฏการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ทำให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจและเกิดภาวะเครียดของชุมชนจากปรากฏการณ์น้ำท่วม ผลจากปรากฏการณ์น้ำท่วมในพื้นที่ที่ไม่เคยปรากฏบ่อยครั้งนัก ทำให้การปรับตัวเพื่อรับสถานการณ์น้ำท่วมของชุมชนในพื้นที่ทำได้ยากและขาดการวางแผนที่ดีพอทำให้บางครั้งเกิดความสูญเสียถึงขั้นเสียชีวิตได้ ดังนั้น การประเมินสภาวะน้ำท่วมและการศึกษาสภาพการปรับตัวของชุมชนต่อภาวะน้ำท่วมในด้านต่างๆ จะทำให้สามารถวางแผนและสร้างมาตรการป้องกันเหตุการณ์น้ำท่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการศึกษาจะทำการประเมินทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการทำแผนและสร้างมาตรการรองรับเหตุการณ์น้ำท่วมเทียบกับการพยากรณ์การเกิดน้ำท่วมในระดับต่างๆ จากแบบจำลองทางคณิตศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินสภาวะน้ำท่วมในระดับต่างๆ ในลุ่มน้ำมูลตอนล่าง โดยแบบจำลองทางคณิตศาสตร์
2. เพื่อศึกษาสภาวะการปรับตัวของชุมชนทางมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ และวิถีชุมชนต่อการเกิดภาวะน้ำท่วมในอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อหาแนวทางและมาตรการป้องกันในการรับมือสถานการณ์น้ำท่วมในเขตลุ่มน้ำมูลตอนล่าง

ขอบเขตของโครงการวิจัย

เพื่อให้บรรลุความสำเร็จในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตไว้ในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาพื้นที่และชุมชนโดยตลอดริมน้ำที่ศึกษาที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stake holder) และได้รับผลกระทบจากภัยน้ำท่วม ในประเด็น ได้แก่ ด้านสังคม

2. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เน้นศึกษาถึงความเชื่อมโยงระหว่าง ปัญหาน้ำท่วมกับ การปรับตัวของวิถีชุมชน โดยมองมิติ ด้านสังคม เพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวทางการวางแผนและมาตรการในพื้นที่ลุ่มน้ำมูล ตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

3. พื้นที่ศึกษาคือ บริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษา สามารถเป็นต้นแบบแนวทางการดำเนินงานประเมินสภาวะน้ำท่วมและการศึกษาการปรับตัวต่อปัญหาน้ำท่วมของชุมชน บริเวณลุ่มน้ำมูลตอนล่าง จะทำให้ได้ข้อมูลในการวางแผนและสร้างมาตรการป้องกันได้อย่างถูกต้องตามสถานการณ์แก่ชุมชนที่เป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการเสนอแนวทางพัฒนาใน 3 มิติ ตามหลักสหวิทยาการ อันได้แก่ สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ คุณภาพชีวิต รวมถึงการยอมรับของชุมชน และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งนอกจากการนำไปใช้ประโยชน์โดยตรงในการพัฒนาดังกล่าวแล้ว ยังสามารถนำแนวทางนี้ไปเผยแพร่ยังวารสารและเวทีสัมมนาการพัฒนาท้องถิ่นอีกด้วย